

Michał PANACHEDA¹

Pod merytoryczną opieką – ppłk. dr. Marka BODZIANY

POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

Abstrakt: Artykuł obrazuje życie jednej z najtragiczniejszych i najokrutniejszych postaci w historii Kambodży. Skupia się przede wszystkim na latach młodości, opisuje dzieciństwo, edukację i okres rozwoju zamysłu wielkiej rewolucji. Zarysowuje lata reżimu Pol Pota, skutki 4-letniego rządzenia krajem. Zwięźle wypunktowuje historię Kambodży, jako państwa w ostatnich 150 latach.

Słowa kluczowe: Pol Pot, Saloth Sar, Kambodża, Czerwoni Khmerzy

Pozostaną domy, w których nikt nie będzie mieszkał, pozostaną ulice, po których nikt nie będzie chodził, w dolinie rzeczki o czterech ramionach fala krwi popłynie tak wysoko, że sięgnie brzucha broczącego w niej słonia. z ludu khmerskiego ocaleje garść rozbitków, tak nieliczna, że można ją osłonić cień jedynego banana.

(fragment przepowiedni, zawartej w starych sagach khmerskich)

WSTĘP

Pol Pot, komunistyczny władca Kambodży, przywódca Czerwonych Khmerów, człowiek, który nie w pełni świadomie podczas swoich rządów spełni przepowiednie z powyższego cytatu. Dlaczego akurat on został najokrutniejszym człowiekiem we współczesnej historii Kambodży? Czy miał brutalnego ojca i problemy w dzieciństwie, które wpłynęły by na jego psychikę? Przywódcy tacy jak Hitler czy Mao Zedong byli normalnymi ludźmi, skąd w nich przemiana w totalitarnych dyktatorów? Czy dzieciństwo ma jakikolwiek wpływ na decyzje podejmowane w dorosłym życiu? Odkrywając życie Pol Pota, który narodził się jako Saloth Sar, spróbuję odpowiedzieć na te nurtujące pytania.

1. DZIECIŃSTWO I EDUKACJA SALOTH SARA

W wiosce Prek Sbauv w prowincji Kampong Thum, przychodzi na świat Saloth Sar, główny sprawca największej tragedii w historii Kambodży. Był rok 1925 lub 1928 dokładna data nie jest pewna (według jego brata, Loth Suong'a, był to 19 maja 1925 roku). Saloth urodził się w dobrze sytuowanej, jak na owe czasy, rodzinie. Ojciec –

¹ Michał PANACHEDA - student III roku stacjonarnych studiów I stopnia kierunku Bezpieczeństwo Narodowe.

Saloth Pen był zamożnym wieśniakiem, posiadającym kilka hektarów żyznej gleby. Matka – Sok Nem, znana z miłosierdzia wobec ubogich i potrzebujących, zajmowała się domem. Razem z mężem składali datki na budowę buddyjskiej pagody², czy obchody świąt religijnych w wiosce. Rodzice Salotha, tak jak większość khmerskich rodziny, mieli liczne potomstwo: ośmiu synów i dwie córki. Dlaczego miał on przydomek Sar? „Sar” w języku khmerskim znaczy „biały”, a Saloth miał nietypowo jasną cerę. W dzieciństwie nie było z nim problemów - łagodny i posłuszny chłopiec. Nie przechodził swoistego okresu buntu, zawsze stonowany i grzeczny.

Rodzina Sara posiadała powiązania z dworem królewskim. By je poznać musimy cofnąć się, aż do 1920 roku, gdy ówczesny król Kambodży podróżując po pobliskiej okolicy spotkał się z ojcem Salotha. Podczas rozmowy, władcy spodobała się kuzynka Sara - Meak, którą ściągnął na dwór królewski w charakterze baletnicy. Niedługo później została ona konkubiną księcia Monivonga. Dzięki tym znajomością, najstarszy brat Salotha – Loth Suong dostał pracę jako służba urzędnicza w pałacu królewskim. Następnie siostra Sara - Saroeun trafiła do baletu na dworze królewskim.

Właśnie dzięki koneksjom i szczęśliwym zbiegiem okoliczności oraz dobrą pracą najstarszego brata na dworze królewskim, Saloth mógł się edukować. To właśnie Loth Suong, gdy ustabilizował i zaaklimatyzował się w stolicy, Phnom Penh, postanowił wziąć pod skrzydła swojego domu Saloth Sara i młodszego brata Chhay'a. Początkowo Saloth uczęszczał do szkoły klasztornej Monaster Vat Bottum Vadei, w której opanował czytanie i pisanie w khmerskim języku ojczystym oraz poznał podstawowe zasady religii buddyjskiej. Można powiedzieć, że ten rodzaj szkoły był pierwszym etapem edukacji dla wszystkich młodych Khmerów. Słabsi po opanowaniu tych podstaw, kończyli edukację, a osoby rokujące nadzieje, z dobrymi wynikami, uczyły się dalej. Saloth Sar kontynuował naukę, trafił do szkoły podstawowej „Miche”. Była to prywatna szkoła katolicka. Naukę w niej opłacała mu wówczas jego kuzynka Meak, przebywająca na dworze królewskim. W „Miche” Saloth opanował język francuski, zapoznał się z podstawowymi zasadami religii chrześcijańskiej oraz poznał niektóre dzieła literatury europejskiej. Za szkolnych kolegów miał synów miejscowych urzędników francuskiej administracji kolonialnej i katolików wietnamskich. Uczył się dobrze, nie stwarzał problemów - żadnych bójek z rówieśnikami, kłótni, agresji wobec nauczycieli. Przebywając w Phnom Penh rzadko odwiedzał dom rodzinny, jeśli przybywał do Prek Sbauv to zawsze z braćmi. Po raz ostatni pojawił się w rodzinnej wiosce w 1959 roku na pogrzebie ojca. Po ukończeniu szkoły podstawowej, najstarszy brat postanowił nadal go kształcić. W Phnom Penh otwarto wówczas liceum z wykładowym językiem francuskim dla młodych Khmerów. Dlaczego Saloth tam nie uczęszczał? Najprawdopodobniej nie sprostał stawianym, wysokim wymaganiom. Mimo tego, że nie stwarzał problemów i kończył kolejne etapy edukacji, był uczniem nie wyróżniającym się. Tak więc, najstarszy brat Loth Suong postanowił wysłać go do szkoły średniej w mieście Kompong Cham. Był rok 1942 Saloth wyjechał ze stolicy i zamieszkał w przyszkolnym internacie. W owej szkole językiem wykładowym był francuski. Saloth uczył się przedmiotów takich jak: geografia, historia, literatura oraz podstawy filozofii. Było to męskie liceum, z bogatą ofertą zajęć sportowych i własną, szkolną orkiestrą. Ciekawostką jest, iż Saloth grał w oświatowej orkiestrze na skrzypcach. Tak naprawdę, wśród kolegów nie wyróżniał się niczym, ani wynikami w nauce, ani poziomem sportowym. Był przeciętnym uczniem. Koledzy ze szkolnej ławy

² Pagoda to świątynia we wschodniej Azji (buddyjska, hinduska lub związana z innym wyznaniem) mająca kształt czworobocznej wieży o wielu piętrach, z których każde ma oddzielny dach, na końcu lekko wygięty do góry.

POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

opisują go tymi słowami: *On mało mówi, ale dużo myśli*³. Na każdym etapie nauki napotykał ludzi, których w późniejszym dorosłym życiu będzie spotykać na swojej drodze. Do liceum w Kompong Cham uczęszczali m.in. Hu Nim, Hou Youn, Khieu Komar, Khieu Samphan⁴, Um Sima, a także Lon Non, młodszy brat Lon Nol'a. Wszystkie wymienione powyżej nazwiska zapisały się na kartach współczesnej historii Kambodży.

Był rok 1945 w kraju trwają zawirowania skupione wokół wojny, Kambodża jest pod panowaniem Japonii, później Francji. Wśród tego wszystkiego wiele osób przerwało naukę m.in. Saloth Sar. Na przełomie 1945/46 roku sytuacja w kraju się ustabilizowała, uczniowie chcieli dokończyć swoją edukację, a inni zacząć od nowa. Saloth Sar nie ukończył rozpoczętej nauki w liceum w Komponh Cham. Nie znalazł się również na liście uczniów stołecznego renomowanego liceum Sisowatha, gdzie najprawdopodobniej przepadł w fazie testów wstępnych. Zapisał się więc do szkoły technicznej w Russey Keo na obrzeżach stolicy. Wybrał kierunek stolarski. Przekładając to na polskie standardy, Saloth Sar rozpoczął naukę w szkole zawodowej.

1.1 Stypendium we Francji

Po roku nauki rzemiosła stolarskiego, trafił do pierwszej setki młodych Khmerów, ubiegających się o stypendium naukowe we Francji. Jako, iż Kambodża była w pewien sposób pod panowaniem Francji, istniała możliwość wysłania najlepszych uczniów na studia do tzw. „Winnicy Europy”. Saloth Sar mimo tego, iż nie ukończył liceum w Kompong Cham, nie dostał się do szkoły Sisowatha i skończył tylko pierwszy rok zawodówki, dostał szansę prestiżowego wyjazdu. Wydaje się to niemożliwe, biorąc pod uwagę fakt przenosin Salotha i braku ukończenia jakiegokolwiek liceum. Najprawdopodobniej w uzyskaniu zagranicznego stypendium pomogła mu znajomość rodziny z królewskim dworem. Zaprzecza temu jednak sam zainteresowany oraz jego brat - Loth. Możliwe jest, że pomogły mu jego znajomości ze szkoły. Niedawne wybory w Kambodży wygrał obóz demokratów, oni rządili krajem i przyznawali Khmerom stypendia. Dobrym kolegą Salotha był Ieng Sary⁵, poznali się w Phnom Penh podczas nauki Saloth w szkole zawodowej, był starszy i tylko dzięki odmłodzeniu się w dokumentach został przyjęty do prestiżowego liceum Sisowatha, gdzie był ulubionym uczniem dyrektora, który był demokratą. A tak się składa, że Saloth angażował się w kampanie wyborczą na rzecz demokratów. Te wszystkie koneksje i powiązania wokół obozu demokratów mogły mu niewątpliwie pomóc w zdobyciu stypendium. Nikt ze znajomych Sara przed jego wyjazdem nie widział w nim predyspozycji, ani cech charakteru wybitnego lidera, polityka czy działacza. Z ich wspomnień wyłania się obraz człowieka przeciętnego.

W 1949 roku przyznano mu stypendium naukowe we Francji. Wyruszył statkiem, w sierpniu, z Sajgonu do Marsylii. Grupa około 20 uczniów płynęła ponad miesiąc do wybrzeży Francji. Przed wyjazdem z Kambodży dostali od Ministerstwa Edukacji skierowanie do określonej uczelni. Mieli zostać rozesłani po całej Francji. Saloth Sar miał udać się do Wyższej Szkoły Zawodowej w Limoges bądź w Tulonie. Niestety, dla

³ M. Warneńska, *Śladami Pol Pota*, Warszawa 1999, s. 52.

⁴ Khieu Samphan - ideolog Czerwonych Khmerów, jeden z najbliższych towarzyszy walki – i mordów Pol Pota. To on podobno wymyślił koncepcję Roku Zerowego. Premier Kambodży (Demokratycznej Kampuczy) w pierwszym roku panowania Czerwonych Khmerów, następnie od 1976 r. do 1979 r. prezydent.

⁵ Ieng Sary – Wiceminister i minister spraw zagranicznych w Kambodży w lata panowania Czerwonych Khmerów.

Ministerstwa, młodzi Khmerzy mieli inne plany, po opuszczeniu statku wszyscy udali się do Paryża, aby tam podjąć naukę.

W stolicy Francji nie byli pozostawieni sami sobie, stypendystów od razu pod swoją opiekę wzięli Khmerowie przebywający tam od dawna. Mieli wewnętrzne poczucie, potrzebę udzielania wsparcia młodszym, przybywającym do Paryża. Saloth Sar zapisał się do Instytutu Radiotechniki i Elektryczności, aby rozpocząć studia. Nie uczęszczał jednak na żadne wykłady ani zajęcia. Nie podszedł do żadnego egzaminu. Był zajęty nową pasją – polityką.

Tak więc, przez kolejne 3 lata paryskiej „nauki” Saloth zajmował się sprawami politycznymi. Dużo czytał, uczęszczał na zebrania Khmerów, którzy dyskutowali na temat sytuacji na świecie, a przede wszystkim w Kambodży. Ich rozmowy często dotyczyły różnych ideologii i doktryn polityczno-społecznych. Saloth zafascynował się historią burzliwych ruchów społecznych. Jednym z zagadnień, które go żywo interesowały to: stosowanie terroru i przemocy w warunkach rewolucyjnych. Czytał m.in. lektury marksistowskie, książkę Maurice Merleau-Ponty „Humanizm i terror” (było to usprawiedliwianie, ale i swego rodzaju apologia wielkich czystek, które pochłonęły mnóstwo ofiar w ZSRR na krótko przed II Wojną Światową). Ten lewacki kierunek prowadził go do fascynacji Stalinem. Nie interesowały go znajomości z Francuzami, otaczał się tylko towarzystwem Khmerów.

Latem 1950 roku Saloth Sar wraz z innymi studentami wyjechał do Jugosławii w ramach odbudowy kraju zniszczonego w skutek agresji hitlerowskiej podczas II Wojny Światowej. Spędził w stolicy Jugosławii - Zagrzebiu miesiąc, pomagając w odbudowie Domu Studenckiego. Miał tam okazję zobaczyć bezwzględna kolektywizację rolnictwa, autarkię gospodarczą⁶, woluntaryzm⁷, masowe, często nieprzemysłane mobilizacje ludności do różnych zadań. Już w tych czasach Saloth był blisko Komunistycznej Partii Francji, której został członkiem w 1952 roku. Zaczął angażować się dziennikarsko w lewackiej prasie pod pseudonimem „Rdzenny Khmer”. W 1951 roku grupa stypendystów Khmerskich wyjechała z Paryża do Berlina Wschodniego na Festiwal Młodzieży i Studentów. Spotkali się ze studentami z Kambodży, którzy zawitali do Berlina u boku delegacji wietnamskiej. Paryscy stypendyści dostali sporą dawkę nowych informacji na temat sytuacji w Kambodży – m.in. o powstaniu Zjednoczonego Frontu Narodowego, Khmer Issarak oraz Partii Ludowo-Rewolucyjnej, które chciały zaprowadzić zmiany w Kambodży.

W Paryżu Saloth Sar poznał swoją przyszłą żonę – Khieu Ponnary. Była to elegancka, inteligentna, ambitna kobieta, posiadaczka dyplomu Sorbony z lingwistyki literatury khmerskiej. Khieu była o 8 lat starsza i miała podobne poglądy polityczne. Saloth Sar nadal pisał artykuły do lewicowej prasy. Publikował w gazecie „Student Kambodżański” ukazującej się w wersji khmerskiej we Francji. Po serii nieprzychylnych artykułów wobec władzy w Kambodży, rząd wysłał przedstawiciela do Paryża, którego zadaniem było rozprawić się z niewdzięcznymi studentami. Tym, którzy nie uczęszczali na zajęcia, cofnięto stypendia. Tak właśnie Saloth Sar stracił pieniądze na utrzymanie w Europie. W grudniu 1952 roku wrócił statkiem z Marsylii do Kambodży – bez dyplomu, ale z wielkimi ambicjami. Nie ujawniał nikomu swoich planów o potęgę Kambodży, ale miał przekonanie, że prędzej czy później zmieni je w rzeczywistość.

⁶ Autarkia gospodarcza – samowystarczalność gospodarcza.

⁷ Woluntaryzm – kierowanie się tylko własną wolą i nieliczenie się z opiniami innych ludzi w podejmowaniu decyzji.

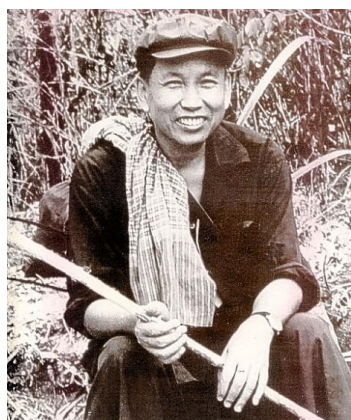
POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

Pragnął pod wpływem lewicowych⁸ poglądów, przekształcić swój kraj w potężny i prężnie funkcjonujący. Pragnął dorównać swoim idolom – Robespierre’owi, Leninowi, Stalinowi czy Mao Zedongowi.

1.2. Powrót do Kambodży - początek walki o idee

Po powrocie z Paryża, znów zatrzymał się u swojego najstarszego brata w Phnom Penh. Od razu rozpoczął poszukiwania ludzi, podobnie myślących do niego. Okazało się, że jeden z jego braci, Chhay, żywi pewne ambicje polityczne i dziennikarskie.

Jeśli zaś chodzi o sytuację polityczną, to już w 1930 roku powstała Komunistyczna Partia Indochin, która była stworzona dla 3 państw – Kambodży, Laosu i Wietnamu. W 1950 roku utworzyła się antyfrancuska partyzantka *Khmer Issarak*. Następnie, w 1951 roku podzielono Komunistyczną Partię Indochin. W każdym kraju stworzono osobną partię, w Kambodży powstała Khmerska Partia Ludowo-Rewolucyjna, czyli Komunistyczna Partia Kambodży. Ważnym wydarzeniem w życiu Salotha było spotkanie w Phnom Penh działacza partii komunistycznej – Wietnamczyka Pham Van Ba. W rozmowie z nim Saloth zgłosił akces do partii powołując się na przynależność do Komunistycznej Partii Francji. Po weryfikacji został wysłany do bazy partyzanckiej Viet Minhu⁹ na północy kraju, gdzie dotarł w sierpniu 1953 roku. Początkowo pełnił tam trzeciorzędne funkcje pomocnicze m.in. doglądał hodowli kur, sprzątał latryny. Takie zadania raniły jego wielkie ambicje polityczne, lecz nie dał poznać tego po sobie. Po czasie został skierowany do działalności propagandowej i kurs szkolenia kadr. Można rzec, iż awansował w hierarchii. Według jego przełożonych posiadał atuty, tj. kontakt i znajomość z inteligentami kambodżańskimi w miastach, znał miastowe partie demokratyczne, a także posiadał dobre kontakty z komunistami francuskimi. Jednak przeszkodami jego awansu na wybitnego polityka była ograniczona znajomość zasad marksizmu oraz leninizmu, słaba orientacja w realiach Kambodży i niestety powiązania jego najbliższej rodziny z dworem królewskim oraz brak znajomości języka wietnamskiego. Był jednak pozytywnie odbierany przez przełożonych i plusy przeważały nad minusami.

Rys. 1. Pol Pot – Brat Nr 1

Źródło: <http://www.dangerouscreation.com/wp-content/uploads/2011/12/Pol-Pot.jpg>,
dostęp dnia: 14.11.2012r.

⁸ Komunizm – ideologia postulująca równość i wspólnotę w organizacji życia społecznego oraz racjonalność w kierowaniu życiem gospodarczym, głosząca nieuchronność upadku kapitalizmu i potrzebę działań dla osiągnięcia tego celu.

⁹ Viet Minh – organizacja walcząca o niepodległość Wietnamu.

W listopadzie 1953 roku Francja podpisała układ zapewniający Kambodży niepodległość w ramach Unii Francuskiej.

W 1954 roku Saloth Sar wrócił z baz Viet Minhu na północy kraju do stolicy. Utrzymywał się dzięki pieniądзом z niejasnych źródeł. Prawdopodobnie pełnił rolę łącznika między nadal zakonspirowaną partią komunistyczną, a kręgami demokratów w stolicy, kierując ich światopogląd ku lewicy. Zaczął przedstawiać się pseudonimem „Pol” oraz pisać w gazecie „Samaki”, czyli *Solidarność* - redagowaną przez jego brata Chhay’a.

W październiku 1955 roku w piśmie „Nacjonalista” anonimowy autor – prawdopodobnie sam książę Sihanouk – władca Kambodży – przepowiada, co stałoby się z Kambodżą, gdyby w wyborach zwyciężyli komuniści. „Nie będzie wtedy w naszym kraju szczęścia osobistego i rodzinnego, nie będzie radości. Każdy będzie pracował tylko dla władzy, by zadowolić jej żądania. Zabronione zostanie posługiwanie się wszelkimi środkami lokomocji: samochodem, motocyklem, riksą, rowerem. Każdy Khmer będzie musiał nosić jednakowy czarny ubiór. Kolorowa odzież zostanie zakazana. Nie będzie wolno gotować ani spożywać smacznych potraw. Zjedzenie porcji większej niż określona norma będzie grozić najsroższą karą – nawet rozstrzelaniem...”¹⁰. Wówczas nikt nie zdawał sobie tak naprawdę sprawy z tego, że za kilkanaście lat, te słowa okazały się prorocze.

W 1955 roku z pomocą znajomych Saloth Sar uzyskał posadę nauczyciela w prywatnym kolegium Chamraon Vihea. Nauczał historii, geografii, języka francuskiego, a co ciekawe nawet wychowania obywatelskiego. W 1960 roku wraz z eskalacją konfliktu w Wietnamie, powstała Khmerska Partia Pracująca. Kiedy partia okrzepła i stała się dominującą siłą w kraju, byli z niej stale i systematycznie eliminowani najstarsi stażem i najbardziej doświadczeni aktywiści, aby nie próbowali aspirować do grupy rządzącej. Ponadto, jako najstarsi mieli duże poparcie i autorytet, a to mogło zaszkodzić rządzącym w partii. W 1961 roku Saloth Sar został wybrany na sekretarza *ad interim*, czyli na pełniącego obowiązki sekretarza komitetu centralnego partii w Khmerskiej Partii Pracującej. Zaczyna się wspinać po szczeblach kariery politycznej. Jego poprzednik Tou Samouth, szef partii, zginął w niewyjaśnionych okolicznościach. Pojawiły się pogłoski o możliwości zlikwidowania go przez Saloth Sara. Z początkiem lat 60. panujący w Kambodży książę Sihanouk chciał zjednać sobie inteligentką lewicę, a gdy to nie przyniosło skutku, szybko zmienił taktykę. Wydał polecenie aresztowania i inwigilowania komunistów, którymi w głównej mierze byli dobrze wykształceni młodzi Khmerzy.

1.3. Lider Czerwonych Khmerów – Pol Pot

W 1963 roku po licznych manifestacjach młodzieży przeciwko władzy rządzącej, książę Sihanouk postanowił policzyć się z tymi, którzy podżegają do buntu. Saloth Sar i inni ważni przedstawiciele obozu komunistów wyjeżdżają ze stolicy. W tym momencie przestaje on prowadzić podwójne życie nauczyciela i komunisty. Ucieka w dżunglę, gdzie będzie ukrywał się przed władzą. Od tego momentu nazywany jest Bratem Numer Jeden. Przez 7 lat ukrywał się w dżungli, w prymitywnych bazach i po wsiach. Większość tego czasu spędził w tzw. „Biurze 100”, kwaterze z szałasów, która co jakiś czas zmieniała swoją lokalizację. Saloth ciągle mówił o potrzebie dokonania rewolucji w kraju. Jego problem polegał na tym, że dalej nie wiedział nic

¹⁰ M. Warneńska, *Śladami... op.cit.*, s. 81.

POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

o życiu na wsi i potrzebach tych ludzi, a mieszkając w dżungli, w izolacji od informacji, nie wiedział co się dzieje w miastach, nawet w stolicy – Phnom Penh.

Wraz ze swoimi najbliższymi towarzyszami dyskutował o strategii i taktyce przyszłych działań, żył w przeświadczeniu o konieczności dokonania rewolucji. Uważał, iż wie co jest najlepsze dla jego państwa i jakie potrzeby mają mieszkańcy Kambodży. W ciągu tych 7 lat, prawie jeden rok na przełomie lat 65/66, Saloth Sar przebywał we Wietnamie Północnym i Chinach. Po powrocie ze swoich wojaży do Kambodży zastał zmiany, o których nie miał pojęcia. Natychmiast zwołał posiedzenie partii w celu opracowania strategii. Zmienił nazwę partii z Khmerskiej Partii Pracującej na Komunistyczną Partię Kampuczei. Po powrocie z Wietnamu Północnego i Chin „Biuro 100” znajdowało się w rejonie tzw. „Khmerów z gór”. Mniejszości etnicznej, która nie darzyła sympatią ludzi z miast i władzy, i ta niechęć do władzy zjednoczyła ich. W kluczowym momencie rewolucji „Khmerzy z gór” będą najwierniejsi Komunistycznej Partii Kampuczei. W 1967 roku Saloth Sar wraz z innymi partyzantami przenieśli się do bazy „102”. Tam zaatakowała go malaria. Po wyzdrowieniu znów zmienił bazę, tym razem na „104”. Komuniści zaczęli masowo uciekać z miast w obawie przed wykryciem. Wszyscy kierowali się w stronę dżungli. W różnych prowincjach kraju dochodziło do walki partyzantów z siłami rządowymi. Komunistyczni dowódcy jednostek w danych prowincjach mieli wolność w działaniu przeciwko władzy. Partyzanci mieli problem z zaopatrzeniem w broń, żywność, a przede wszystkim w środki medyczne.

W 1968 roku Księżę Sihanouk – władca Kambodży - spotkał się z ambasadorem Stanów Zjednoczonych w Indiach i dał pozwolenie wojskom amerykańskim na ściganie komunistów, partyzantów w Kambodży. Również w tym samym roku Saloth Sar wyjechał do Hanoi w celu przekonania Wietnamu do udzielania im pomocy w przeprowadzeniu rewolucji. Niestety dla Khmerów, Wietnamczycy chcieli się skupić na odzyskaniu własnej niepodległości i wyparciu wojsk amerykańskich z własnego terytorium.

1.4. Początek przełomowej walki o Kambodżę

Lata 1969/70 były w pewien sposób przełomowe dla Kambodży. Po pierwsze, stawała się coraz słabszym państwem- premier Lol Nol był najgorszym w historii, a cały aparat władzy trawiła potężna korupcja. Państwo uzyskiwało coraz mniejsze wpływy do budżetu, upadek był bliski. W 1970 roku Księżę Sihanouk wyjechał na kurację zdrowotną do Francji. 18 marca 1970 roku premier - generał Lol Nol z inspiracji księcia Sirik Mataka dokonuje zamachu stanu. Wspierany przez wojska amerykańskie, szybko przejmuje kontrolę nad państwem. W wyniku tych zawirowań Khmerowie zaproponowali Księżciu Sihanoukowi walkę po ich stronie, stronie komunistów. 23 marca 1970 roku powstaje *FUNK – Zjednoczony Front Narodowy Kampuczy*, „który miał łączyć we wspólnej walce wszystkich Khmerów zarówno wewnątrz kraju, jak i poza jego granicami – w tym wierzących, religijnych obywateli, wojskowych i cywilów, kobiety i mężczyzn, którym bliskie są ideały niepodległości, demokracji, neutralności, postępu, socjalizmu, buddyzmu, nacjonalizmu, integralności terytorialnej i antyimperializmu”¹¹. Powołuje *GRUNK – Królewski Rząd Zjednoczenia Narodowego Kampuczy* z tymczasową siedzibą w Pekinie.

¹¹ A. Jelonek, *Kambodża*, Warszawa 2008, s. 134.

Rys. 2. Flaga Czerwonych Khmerów

Źródło: http://media.comicvine.com/uploads/4/47555/1627916-km_super.png, dostęp z dnia: 14.11.2012r.

Pod koniec kwietnia 1970 r. Brat Numer Jeden wraca do Kambodży z Wietnamu. FUNK, czyli Czerwoni Khmerzy, po partyzanckich akcjach zaczęli włączyć większość terytorium Kambodży. Zaczęto zastanawiać się nad zmianą systemu w Kambodży i ewentualnym rozwojem państwa po przejęciu władzy przez Khmerów. Już w 1971 roku komuniści otworzyli pierwsze szkoły partyjne w celu kształcenia Khmerów, którzy w przyszłości mieli być kadrami wyższymi w Kambodży. W ówczesnych czasach brakowało wykwalifikowanej kadry.

W roku 1973 Wietnam podpisał końcowy układ z USA o wycofaniu wojsk z ich terytorium. Wojska Stanów Zjednoczonych zaczęły wycofywać się również z Kambodży i zaprzestały organizowania ataków bombowych. W czasie walk komunistów z Lol Nol'em Kambodżę odwiedził Król Sihanouk, jego wizyta była dobrze wyreżyserowanym przez Czerwonych Khmerów teatrykiem. Król miał ściśle wyznaczony plan ramowy wizyty. Mógł rozmawiać tylko z wybranymi ludźmi, którzy byli podstawionymi, przebranymi żołnierzami Khmerskimi. Nieświadomy niczego Sihanouk był marionetką w rękach Czerwonych Khmerów, wykorzystanym do zdobycia poparcia społeczeństwa.

1 kwietnia 1975 Lol Nol i siły armii państwowej kapitulują, a już 17 kwietnia następuje „*liberation*” czyli dzień przejęcia Phnom Penh, które znalazło się w rękach Czerwonych Khmerów.

2. ZARYS RZĄDÓW POL POTA I CZERWONYCH KHMERÓW

Po dojściu do władzy Pol Pota czyli Saloth Sara ustanowiono rok 1975 tzw. *Rokiem Zero*. Czerwoni Khmerzy, nazywający siebie Angkar, czyli Organizacją Najwyższą, ogłosili edykt, który brzmiał następująco:

1. Ewakuować wszystkie miasta;
2. Zlikwidować wszystkie rynki;
3. Znieść wszelki pieniądź;
4. Pozbawić wszystkich mnichów buddyjskich statusu mnicha i skierować ich do pracy na polach ryżowych;
5. Wykonać egzekucję wszystkich przedstawicieli reżimu Lon Nol'a;
6. Ustanowić komuny rolnicze w całym kraju;
7. Wypędzić całą ludność pochodzenia wietnamskiego;

POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

8. Rozmieścić wojska wzdłuż granic, szczególnie wzdłuż granicy z Wietnamem¹².

Kambodża zmieniła się w państwo totalnie komunistyczne. Niestety, ale 20 lat wcześniej książę Sihanouk przepowiadał taki los państwa po dojściu do władzy komunistów w swoim artykule. Kambodża, miała być „Ryżowym Państwem”, wszędzie nakazano uprawiać ryż, nawet tam gdzie nie było ku temu warunków naturalnych. Dzięki temu, Kambodża miała być potęgą, zapewnić szczęście i godne życie swoim mieszkańcom. Obywatele zostali poroższani po całym państwie do komun rolniczych, gdzie uprawiali ryż. Wszyscy musieli wypełniać obowiązki związane z cyklem ryżowym, inne czynności np. kopanie kanałów irygacyjnych, schodziły na drugi plan i były wykonywane po spełnieniu najważniejszego obowiązku. Szttywno wyznaczane plany produkcyjne sprawiały, że cała prowincja musiała rozpoczynać sadzenie tego samego dnia, podczas gdy warunki wodne – podstawowy wyznacznik dla cyklu uprawy ryżu – były odmienne w różnych rejonach. Pracowali całymi dniami, mieszkali wraz z innymi ludźmi we wspólnych „barakach”, jedli wszyscy razem w jednej stołówce, jeden posiłek dziennie – oczywiście ryż. Tak więc dostali od państwa pracę, dach nad głową, ubranie, jedzenie, wszystko co według władzy było im potrzebne. Nie mogli opuszczać swoich wiosek, nie było żadnych środków transportu. Zniesiono pieniądź, był niepotrzebny skoro wszystko dostawali od rządu, a więcej mieć nie mogli. Zlikwidowano rynek, nikt nic nie sprzedawał, ani nie kupował. Lud pracował dla państwa, a państwo ich utrzymywało.

W przemówieniu z 15 kwietnia 1977 r. Khieu Sampan, przyjmując realizację rocznych planów produkcyjnych na osiem miesięcy przed terminem, zadawał retoryczne pytanie: *Czy to osiągnięcie byłoby możliwe przy użyciu maszyn? Nie! My nie mamy maszyn. My dokonujemy tego, polegając wyłącznie na sile naszego ludu. Jesteśmy dzięki niej zupełnie samowystarczalni. Wskazuje to na nasz heroizm i poświęcenie naszego ludu. Pokazuje to także, jak wielka siła drzemie jeszcze w naszym ludzie. Choć gołymi rękoma, są w stanie zrobić wszystko*¹³.

Niestety krajowa produkcja ryżu nie zaspokajała nawet połowy zapotrzebowania Kampuczy. Społeczeństwo Demokratycznej Kampuczy zostało podzielone na trzy kategorie, tj.: ludność o pełnych prawach (ludność stara), kandydaci oraz ludność pozbawiona jakichkolwiek praw (ludność młoda).

Ludność stara, uprzywilejowana, otrzymywała pełne racje żywnościowe i cieszyła się swobodą wstępowania do wszelkich rewolucyjnych organizacji, w tym do partii i armii. Rekrutowali się głównie z najbiedniejszej i najgorzej wykształconej ludności wiejskiej. Kandydaci byli dopuszczani do pełnienia niższej pozycji w rewolucyjnej administracji.

Ludność nowa była pozbawiona wszelkich praw, w tym prawa do otrzymywania żywności. Składali się na nią przedstawiciele wrogich wobec rewolucji grup społecznych – właściciele ziemskich, oficerów, administracji czy nauczycieli. Wśród ludności nowej odnajdujemy większość mieszkańców Kambodży – mieszkańców miast, uciekinierów z terenów objętych wojną, część zamożniejszego chłopstwa i robotników. Rewolucyjni przywódcy uważali, iż ludność nowa to zdrajcy, zasługujący na śmierć, a w najlepszym razie na szansę rehabilitacji poprzez ciężką pracę na granicy wycieńczenia w zamian za głodową dietę.

Inny podział społeczeństwa nastąpił ze względu na reorganizację gospodarczą kraju. Powstały dwie grupy, tj.: ludność w pełni sił oraz ludność nie w pełni sił. Ludność

¹² P. Gillert, *Kambodża, Brat Numer Jeden i inne robaki*, [w:] „Gazeta Wyborcza”, 25/04/1998.

¹³ A. Jelonek, *Kambodża... op. cit.*, s. 177.

w pełni sił dzielono jeszcze na dwie podkategorie – pierwsza składała się z młodych, dobrze zbudowanych samotnych osób, które tworzyły tzw. ruchome zespoły robocze. Należały do nich grupy dzieci między siódmym a czternastym rokiem życia oraz dorośli stanu wolnego, pracujący z dala od rodzin i macierzystych wiosek w zespołach składających się wyłącznie z osób tej samej płci. Grupy te zajmowały się budową kanałów irygacyjnych, zbiorników retencyjnych, oczyszczaniem i kultywacją gruntów. Druga podkategoria osób w pełni sił to zamężne kobiety i żonaci mężczyźni, którzy pracowali w oddzielnych zespołach, ale względnie blisko wioski. Umożliwiało to sporadyczne kontakty rodzinne. Osoby z tej grupy pracowały na polach ryżowych, wyrębie lasów, naprawie dróg i szlaków kolejowych. Kategoria osób nie w pełni sił to starcy oraz młodsze dzieci, przeznaczone do wykonywania drobnych prac, np. przy dojeniu krów, nawożeniu pól i pieleniu chwastów¹⁴.

Rys. 3. Mieszkańcy Demokratycznej Kampuczy podczas wykonywania robót

Źródło: <http://www.theadvocatesforhumanrights.org/uploads/khmer6.jpg>, 0 dostęp z dnia: 14.11.2012 r.

Kraj, którego ideologia koncentrowała się na realizacji wizji bezklasowego, równego społeczeństwa, powoli zmieniał się w zhierarchizowany i zmilitaryzowany obóz koncentracyjny¹⁵.

Rząd Demokratycznej Kampuczy mimo złej sytuacji państwa nie pozwalał na pomoc humanitarną z zewnątrz. Taki stan rzeczy utrzymywał się tylko przez rok, ponieważ już w 1976 roku Demokratyczna Kampucza rozpoczęła handel z Chińską Republiką Ludową i Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną.

Kraj po amerykańskich bombardowaniach z 1973 roku, był w opłakanych stanie infrastrukturalnym, cała spuścizna rozwoju pozostawiona po panowaniu francuskim została zniszczona. Podczas jednej operacji bombowej pod kryptonimem „Arclight” bombowce amerykańskie zrzuciły łącznie 539 129 ton bomb – blisko trzy i pół razy tyle, ile na Japonię podczas drugiej wojny światowej¹⁶.

Podstawą starego porządku państwa byli ludzie wykształceni. Czerwoni Khmerzy po przejściu władzy kazali spisać swoim obywatelom dokładne życiorysy z zaznaczeniem, czym zajmowali się przed rewolucją. Na wsi Czerwoni Khmerzy chodzili od domu do domu, wypytyując o lekarzy i nauczycieli. Skrupulatnie wyszukiwano

¹⁴ *Ibidem*, s. 155-157.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, s. 140.

POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

oficerów wojska, policjantów, urzędników państwowych. Bez słowa wyjaśnienia zabierano ich - nie wiadomo dokąd. Z początku ludzie tłumaczyli sobie, że nowa władza potrzebuje wykwalifikowanych kadr. Wkrótce zrozumieli, że szuka ofiar. Podstawą wyroku stawała się znajomość francuskiego, okulary czy gładkie, niespracowane dłonie. Rewolucja odbywała się w całkowitej izolacji od świata. Prawie nikt z Kambodży nie wyjeżdżał i nikt nie mógł do niej wjechać. Świat najpierw nie wiedział, co dzieje się w kraju Khmerów, a gdy z czasem doniesienia o okropnościach ich rządów zaczęły wydostawać się na zewnątrz, nie chciał w nie wierzyć¹⁷.

Punkt 7 i 8 edyktu Organizacji Najwyższej, ukazujące niechęć do ludności i państwa Wietnamskiego, co jest zastanawiające, gdyż jak wcześniej wspomniałem, Saloth uczęszczał do szkoły podstawowej „Miche” z ludnością wietnamską, do partii komunistycznej wciągnął go Wietnamczyk Pham Van Ba, przebywał ponad rok w ich kraju. Dlaczego Pol Pot obrał taki kurs polityki po dojściu do władzy? Można przypuszczać, że czuł się niedoceniany i zostały urażone jego ambicje polityczne. Saloth uważał, że Wietnamczycy traktowali go jak młodszego brata i nie chcieli okazać pomocy w walce o dojście do władzy.

3. SKUTKI 4-LETNIEGO REŻIMU

Szacuje się, że ponad 2,5 miliona mieszkańców Kambodży w latach 75-79 zmarło na skutek dyktatury Pol Pota, przy czym populacja kraju wynosiła ok. 7 mln, tak więc reżim „Hitlera Azji” przyplacił życiem co 3 mieszkańiec Demokratycznej Kampuczy. Po dziś dzień co 3 obywatel Kambodży jest inwalidą bądź kaleką.

Szacuje się, że liczba mieszkańców stolicy – Phnom Penh – wskutek przymusowych wysiedleń zmalała z 2 milionów do 23 tysięcy mieszkańców w ciągu pierwszego tygodnia rządów Khmerów. Rozmiary przemocy w Demokratycznej Kampuczy były przerażające, ale dla większości mieszkańców Kambodży nie tak straszny był widok śmierci, jak nieprzewidywalność oraz atmosfera tajemniczości, w jakiej bez przerwy znikali ludzie. Skalę destrukcji społecznej podkreśla to, że około 64 procent młodzieży w latach dziewięćdziesiątych było sierotami¹⁸.

Rys. 4. Phnom Penh – Muzeum Ludobójstwa Tuol Sleng – Byle Więzienie Bezpieczeństwa
21

Źródło: http://www.5cense.com/12/seasia/89_pol_pot_skulls.jpg, dostęp z dnia:
14.11.2012 r.

¹⁷ P. Gillert, *Kambodża... op. cit.*

¹⁸ M. Bodziany, *Spoleczne skutki wojen*, [w:] „Kwartalnik Bellona”, 2010 nr 2, s. 94.

Władza Czerwonych Khmerów przyniosła niewiarygodne spustoszenie. W kraju nie działały banki, poczta ani transport publiczny. Drogi i linie kolejowe były zrujnowane. Brakowało elektryczności, czystej wody i środków sanitarnych. Nie funkcjonowały szkoły i szpitale. Kambodża pozbawiona była wykształconej kadry profesjonalistów, z których większość została zamordowana, a część zdecydowała się na ucieczkę z kraju. Z 450 lekarzy, którzy praktykowali w czasach Republiki Khmerskiej, w roku 1979 pozostało zaledwie 45, z 20 tys. nauczycieli zostały 2 tys. Spośród 1,6 tys. osób z wykształceniem średnim i wyższym w zakresie rolnictwa rewolucję przeżyło dwustu. Załamała się tradycyjna struktura społeczna, rozbiciu uległy więzy rodzinne. W kraju szalały choroby i szerzył się głód¹⁹.

Pol Pot o czasach swoich rządów mówił: „(...) Byliśmy jak dzieci uczące się chodzić, walczyłem nie po to, aby mordować ludzi, naszą walkę prowadziliśmy, by zapobiec wietnamizacji Kambodży, moje sumienie jest czyste”²⁰.

4. KAMBODŻA – JEJ LOS I ROZWÓJ W XIX I XX WIEKU – ZARYS

W drugiej połowie XIX w. Francja z coraz większym zainteresowaniem śledziła sytuację polityczną w Azji Południowo-Wschodniej. Dużo wcześniej polityczną penetrację regionu rozpoczęli Portugalczycy, Hiszpanie, Holendrzy i największy rywal Francji – Wielka Brytania. Francuzi również pragnęli przejąć kontrolę nad częścią do tej pory suwerennych państw w tym rejonie świata. Ich pierwszą ofiarą padł Wietnam, następnie Kambodża. W dużej mierze przyczynił się do tego francuski misjonarz prowadzący działalność duszpasterską w Kambodży – Jean Claude Miche. Pod jego wpływem, w 1853 roku, ówczesny król Kambodży zdecydował posłać „pokorny hołd” cesarzowi Francji Napoleonowi III. Jednakże wielkie wpływy tajlandzkie na dworze Kambodżańskim długo utrudniały podpisanie jakiegokolwiek porozumienia. Dopiero w 1863 roku Kambodża znalazła się pod protektoratem francuskim, a już rok później w 1864 roku stała się kolonią francuską. W 1887 roku razem z Wietnamem i Laosem weszła w skład tzw. Indochin Francuskich. Następnie, aż do 1916 roku, Kambodża była państwem niespokojnym wewnątrz. Krajem rządili Francuzi, król był tylko marionetką w ich rękach. Ludność od czasu do czasu buntowała się, organizując demonstracje, ze względu na zbyt wysokie podatki. Niektórzy tworzyli oddziały partyzanckie i próbowali walczyć z rządem ze swoich baz w dżungli.

Dopiero okres między 1916-1925 rokiem był przełomowy dla Kambodży, przede wszystkim pod względem rozwoju gospodarczego. Pojawiły się pierwsze maszyny do pisania oraz samochody. Otwarto pierwszą w Kambodży nowoczesną łuszczarkę do ryżu (do tej pory ryż wysyłany był do zakładów w odległym Sajgonie). Między 1900 a 1930 rokiem Francuzi zbudowali 9 tys. km dróg o utwardzonej nawierzchni. Między rokiem 1928 i 1932 powstał pierwszy szlak kolejowy.

Niestety dla ludności kambodżańskiej, wiele gałęzi gospodarki opanowali cudzoziemcy, a nie Khmerowie. Francuscy i chińscy przedsiębiorcy zmonopolizowali handel zagraniczny oraz pełnili pełną kontrolę nad eksportem ryżu i kauczuku. Wietnamczycy stanowili większość robotników na plantacjach kauczuku. Ponadto przejęli częściowo handel związany z rybołówstwem. Gospodarka rozwijała się, ale kosztem pozycji społecznej ludności khmerskiej, która w latach 20 zaczęła buntować się

¹⁹ A. Jelonek, *Kambodża... op. cit.*, s. 195.

²⁰ D. Jakubowski, *Trzy światy z „Trzecim Światem”*. *Krótką krytyczną analizą polskiego maoizmu „trzecioświatowego”*, „Lewica.pl”, 10.10.2011, <http://lewica.pl/blog/jakubowski/25337/>, dostęp z dnia 10.02.2014.

POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

przeciwko takiemu stanowi rzeczy. Dlatego też w latach 30. tworzył się ruch nacjonalistyczny, pragnący zrównania wszystkich klas społecznych i nacji.

Podczas II Wojny Światowej Kambodża znalazła się pod okupacją japońską i tajlandzką, gdzie swoje wpływy nadal utrzymywała Francja, która po zakończeniu wojny przejęła Kambodżę w swoje ręce. W 1949 roku zostaje proklamowana niepodległość Kambodży w ramach Unii Francuskiej. 20 grudnia 1954 następuje uznanie niepodległości Kambodży, a już rok później wstąpienie w struktury ONZ.

18 marca 1970 premier Lol Nol dokonuje zamachu stanu i przejmuje władzę. Pomagają mu w tym wojska Wietnamu Południowego i USA oraz prawdopodobnie CIA²¹. Prawie 5 lat później Lol Nol kapituluje, dokładnie 1 kwietnia 1975 roku, a władzę przejmują Czerwoni Khmerzy.

Od 17 kwietnia 1975 roku Kambodżą rządzą Czerwoni Khmerzy, którzy zmieniają nazwę państwa na *Demokratyczna Kampucza* i utrzymują się przy władzy przez kolejne 4 lata. Te okrutne, nieludzkie lata panowania obalają wojska Wietnamu, popierające i inspirujące do powstania FUNSK – *Zjednoczonego Frontu Ocalenia Narodowego Kampuczy*. Powstaje nowy rząd na czele z Pen Sovanną, Hu Sen'em i Heng Samrin'em. Wojska wietnamskie stacjonują w Kambodży aż do 1989 roku. Właśnie ingerencja wietnamska była głównym czynnikiem tworzenia się opozycji wobec partii rządzącej, kooperującej z Wietnamem, poza terytorium Kambodży, która składała się z różnych frakcji politycznych – Czerwoni Khmerzy, czyli PDK – *Partia Demokratycznej Kampuczy* na czele z dr Khieu Samphan'em, KPRLF – *Khmerski Ludowy Front Wyzwolenia Narodowego* na czele z Son Sann'em byłym działaczem Partii Demokratycznej oraz FUNCINPEC – *Kambodżański Narodowy Front dla Niepodległej, Neutralnej, Pokojowej i Kooperatywnej Kampuczy* na czele z księciem Norodom Sihanouk'em.

Wszystkie partie opozycyjne utworzyły w 1982 roku *Rząd Koalicyjny Demokratycznej Kampuczy*, który dążył do rozmów i konkretnych działań z rządem Ludowej Republiki Kampuczy, aby doprowadzić do wycofania wojsk wietnamskich z terenów Kampuczy. Po licznych pertraktacjach i spotkaniach, w które włączały się również państwa ze strony bloku komunistycznego i państwa tzw. *zachodnie*, wojska wietnamskie w całości zostały wycofane z terenu Kampuczy w 1989 roku.

²¹ CIA – rządowa agencja służby wywiadowczej USA.

Rys. 5. Mapa Kambodży

Źródło: <http://www.hotels-world.com/travelinfo/as/cambodia/cambodia-map.jpg>, dostęp z dnia: 14.11.2012r.

W czerwcu 1988 roku, ówczesny, sekretarz generalny ONZ Javier Perez de Cuellar zdecydował o włączeniu się wspólnoty międzynarodowej w proces pokojowy. Jego propozycje przewidywały natychmiastowe zawieszenie broni, wycofanie obcych wojsk z Kambodży, złożenie broni przez walczące strony, repatriację uchodźców oraz przeprowadzenie wolnych wyborów pod nadzorem tymczasowej międzynarodowej administracji²².

ONZ rozpoczęło okres tymczasowej administracji w Kambodży i miało doprowadzić do wolnych wyborów i wyłonienia nowego, demokratycznego rządu. Pomiędzy 23 a 28 maja 1993 rokiem odbyły się wybory parlamentarne. Głosowało aż 90 proc. zarejestrowanych obywateli. Partie, które dostały się do parlamentu, doszły do porozumienia. Rządem miało kierować 2 premierów reprezentujących dwa główne ugrupowania. Ten dziwny kompromis przyczyniał się do trwającego przez lata chaosu. Królem ponownie został Norodom Sihanouk, ale tym razem w konstytucji opisano bardzo dokładnie jego obowiązki. Król miał panować, a nie rządzić.

PODSUMOWANIE

Zapoznawszy się z biografią Saloth Sara – późniejszego Pol Pota dowiadujemy się, że w czasach dzieciństwa i dojrzewania był to zwykły przeciętny człowiek, niczym nie wyróżniający się pośród rówieśników. Zatem, czy mamy szansę z psychologicznego punktu widzenia poznać szaleńca, człowieka takiego jak on, który wszystkie swoje rewolucyjne plany utrzymywał w swojej głowie, dopóki nie dotarł na szczyt partyjnej hierarchii? Dążył do swoich niecznych celów bardzo mądrze, w jego mniemaniu wyższości był poniżany, ale mimo to nie złamał się, brnął dalej, aby w końcu osiągnąć zamierzony cel. Tak naprawdę był zaślepiony czysto teoretycznymi, książkowymi ideologiami, które ciężko było wprowadzić w życie w dłuższej perspektywie czasu, ze skutkiem pozytywnym dla rozwoju państwa. Saloth Sar stworzył

²² A. Jelonek, *Kambodża...* op.cit., s. 235.

POL POT JAKO PRZYKŁAD KOMUNISTYCZNEGO TYRANA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

swój wizerunek, nazwał się Pol Potem, którego nikt nie znał, tylko nieliczni z dostępem do zdjęć w owym czasie mogli w nim rozpoznać dawnego Saloth Sara. Nawet jego brat – Loth w czasach Demokratycznej Kampuczy nie wiedział, iż premierem i osobą odpowiedzialną za taki stan życia jest jego rodzony brat.

Myślę, iż jego całe działanie było bardzo mądrze i dobrze przemyślane. Stał się ze zwykłego przeciętnego chłopaka człowiekiem o charakterze destrukcyjnym. Osobiście uważam, że poprzez swój milczący i grzeczny charakter wiele ukrywał i znosił wszelkie poniżenia (według jego klasyfikacji) w głębi siebie, bo wiedział, że w przyszłości osiągnie cel do którego zmierza. Zapewne ten cel zmieniał się wraz z możliwościami jego osiągnięcia, ale jedno było pewne od początku, zafascynował się komunizmem i chciał przeprowadzić rewolucje. Był wyłącznie zapatrzony w stronę komunizmu, który doprowadził do upadku jego ukochane państwo. Pol Pot kierował się ideologią, czyli czymś najważniejszym. Głosił, że stworzy nowe, lepsze społeczeństwo, oparte na równości i wspólnej własności. Chciał jednak najpierw cofnąć Kambodżę do poziomu prymitywnej wspólnoty agrarnej. I cofnął. Chciał zburzyć stary, "zepsuty" porządek. I zburzył. A wszystko to za cenę milionów ofiar²³. Nie ufał nikomu, potrafił wydać wyrok śmierci na swoich najbliższych współpracowników. Liczył się tylko on i jego dojście do władzy, a w późniejszym czasie - rządzenie. Od momentu ukrywania się w dżungli nie miał kontaktu z rodziną, nawet podczas swoich rządów nie próbował odszukać swoich najbliższych w celu uratowania ich przed ciężkimi pracami lub śmiercią, jest to dziwne, ponieważ w Azji więzy rodzinne są bardzo ważne. Saloth Sar myślał tylko o sobie i o własnej ideologii. Wśród oprawców XX wieku ustępuje chyba jedynie Hitlerowi i Stalinowi, a i to tylko dlatego, że dane mu było rządzić małym krajem²⁴.

Moje sumienie jest czyste. Zrobiliśmy pewne błędy, czasem postępowaliśmy wbrew dobru narodu, ale bez naszej walki nie byłoby dziś Kambodży.

– Pol Pot

²³ P. Gillert, *Kambodża... op.cit.*

²⁴ P. Gillert, *Kambodża... op.cit.*

BIBLIOGRAFIA

1. Bodziany M., *Spoleczne skutki wojen*, [w:] „Kwartalnik Bellona”, 2010 nr 2.
2. Gillert P., *Kambodża, Brat Numer Jeden i inne robaki*, [w:] „Gazeta Wyborcza”, 25/04/1998.
3. Idling P. F., *Uśmiech Pol Pota*, wyd. Czarne, Wołowiec 2010.
4. Jelonek A., *Kambodża*, wyd. TRIO, Warszawa 2008.
5. Kowalczyk A., *Kambodża 75-95*, wyd. Altair, Warszawa 1996.
6. Warneńska M., *Śladami Pol Pota*, wyd. Świat Książki, Warszawa 1999.
7. Encyklopedia PWN, *Historia, wiek XIX i XX*, PWN, Warszawa 2002.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. Hinca S., *System rządów totalitarnych na przykładzie Kambodży (Kampuczy) w latach 1975-1979*,
http://www.nowaera.pl/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=663&Itemid.
2. *Heroes & Killers of the 20th century: Pol Pot*, <http://www.moreorless.au.com/killers/pot>
3. *Khmer Rouge*, http://www.cambodia.org/khmer_rouge/.
4. Łaskiewicz M., *Reżim Czerwonych Khmerów. Część druga: rządy*,
http://www.konflikty.pl/a,4149,Czasy_najnowsze,Rezim_Czerwonych_Khmerow._Czesc_druga_rzady.html.
5. *Propaganda about Pol Pot*,
http://www.marxmail.org/archives/July99/propaganda_about_pol_pot.htm.
6. Chandler D., *Cambodian History*, <http://www.cambodiatribunal.org/history/cambodian-history/>.
7. *ATEIZM – Jak towarzysz Pol Pot budował ateistyczny kraj w Kambodży*,
http://www.macierz.org.pl/artykuly/spoleczenstwo/ateizm_-_jak_towarzysz_pol_pot_budowal_ateistyczny_kraj_w_kambodzy.html.
8. *A Country Study: Cambodia*, <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/khtoc.html>.
9. *Autarkia gospodarcza*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3872507>.
10. *Komunizm*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3924721/komunizm.html>.